

Andrzej Sękwicz

**Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej na
Jasnej Górze miejscem uświęcenia chrześcijanina
w nauczaniu biskupa Stefana Bareły**

***The Sanctuary of Our Lady of Częstochowa at Jasna
Góra as a place of sanctification of a Christian
in the teachings of Bishop Stefan Bareła***

Abstract: Sanctity is the meaning of a Christian's life and belongs to its essence. The article is devoted to the role played by the Jasna Góra Sanctuary in achieving the sanctity of an individual and the entire Polish nation. Selected texts from the teachings of the third bishop of Częstochowa, Stefan Bareła, related to the worship of the Mother of God, were analysed. It manifests itself in various forms and on many levels of human existence, contributing

to the development of the spiritual life of man. The Bishop teaches what is the worship of the Mother of God, thus contributing to the understanding of what *Marian* means in the life of a Christian, separating its theological aspects from pure piety. A proper understanding of the veneration and expression of the worship of the Mother of God strengthens the Christian's faith. Its manifestation is the constant making of pilgrimages to Jasna Góra and the vows and commitments made in this place. An important element of the worship of the Mother of God is its influence on every Christian's vocation to sanctity, discussed in the teachings of Bishop Stefan Bareła.

Keywords: Bishop Stefan Bareła, Jasna Góra, worship of the Mother of God, Christian, sanctity, Marian, piety

1. Wstęp

Jasna Góra od kilkuset lat jest uważana za duchową stolicę Polski. Częstochowskie sanktuarium stanowi cel dla milionów pielgrzymów z całego kraju i ze świata. Trzeci biskup częstochowski Stefan Bareła (1916–1984) w swoim nauczaniu często zwracał uwagę na to wyjątkowe miejsce oraz związany z nim kult Matki Bożej. Podkreślał niejednokrotnie, że przybywający tutaj pątnicy, nie mają celu *stricte* turystycznego, ale pragną ubogacać się duchowo. Wczytując się w wystąpienia do wiernych ordynariusza diecezji częstochowskiej w latach 1964–1984, publikowane w „Częstochowskich Studiach Teologicznych” (CzST), „Częstochowskich Wiadomościach Diecezjalnych” (CzWD), a także zachowane w niepublikowanych do tej pory maszynopisach (mps), można się dowiedzieć, na czym polega wyjątkowość tego kultu i jaki jest jego cel. Z tekstów tych wynika, że cześć oddawana Maryi w Jej cudownym wizerunku przyczynia się do uświęcenia chrześcijanina. Posiada ona bogate w treści podstawy teologiczne, mające swoje źródło bezpośrednio w *Piśmie Świętym* oraz nauczaniu Kościoła. Na niektóre z nich warto zwrócić uwagę, ponieważ nadal nic nie straciły na swojej aktualności.

2. Podstawy kultu Matki Bożej Częstochowskiej

Biskup Bareła uważa, że kult maryjny w Polsce jest ściśle związany z obecnością Maryi w Jej cudownym obrazie na Jasnej Górze. Został on dany jako znak przez samego Boga, a poprzez to prowadzi czcicieli Matki Bożej do świętości. Matka Boża odgrywała i nadal odgrywa istotną rolę w życiu chrześcijanina, a przede wszystkim w uświęceniu naszego narodu. Polska, zdaniem autora, otrzymując od Boga dar chrztu świętego, a wraz z nim opiekę Ducha Świętego, dostąpiła tego wyróżnienia dzięki wsparciu i przy udziale Maryi. Duch Święty wybierając miejsce swoich łask spływających na ludzi, wskazuje na Jasną Górę i obiera ją za wstawiennictwem Matki Bożej. Sanktuarium częstochowskie stało się duchową stolicą Polski, gdzie króluje Najświętsza Maryja Panna, a jednocześnie jest miejscem uświęcenia dla każdego człowieka, który do niego pielgrzymuje (Bareła mps b,c).

Ordynariusz częstochowski uważa, że kult Matki Bożej ma podstawy teologiczne i prowadzi chrześcijan, którzy uczestniczą w ofierze Jej Syna, wprost do Boga (Bareła 1980). Genezę i źródło jego powstania widzi w nauce płynącej od Jezusa Chrystusa, a konkretnie z przypowieści o ziarnku gorczycy

(por. Mt 13, 31–32). Poddając ją analizie, wyjaśnia, że Bóg, jako Siewca, rzuca ziarno Słowa Przedwiecznego początkowo w miasteczku Betlejem, by zaczęło następnie wzrastać w Nazarecie. Finałem jest Jego obumarcie na Golgocie. Jednak w myśl słów umiłowanego ucznia Chrystusa, że: „Jeżeli ziarno pszenicy wpadnie w ziemię nie obumrze, zostanie tylko samo, ale jeżeli obumrze, przynosi plon obfity” (J 12, 24), to obumarcie przynosi pozytywne plony, a jednym z nich jest diecezja częstochowska, odgrywająca wielką rolę w kulcie Matki Bożej. Wszystko to za sprawą miejsca, znanego nie tylko w Polsce, ale również, co należy szczególnie podkreślić, na całym świecie. Jest nim Jasna Góra. Kult maryjny posiada zatem silne podstawy chrystocentryczne (Bareła 1975a). Maryja jest zawsze obecna w planach Bożych dzięki nieustannemu trwaniu przy Chrystusie. On wypełnia swoją misję zbawienia człowieka, a przez ten cały czas towarzyszy Mu Matka Najświętsza. Wszędzie więc tam, gdzie dokonuje się dzieło uświęcenia człowieka, jest obecna Maryja z Nazaretu (Bareła mps d).

3. Jasna Góra sercem pobożności maryjnej i „polską Kana”

Ordynariusz częstochowski uważa Jasną Górę za osobliwe miejsce uświęcenia. Tę wyjątkowość stanowi racja nadprzyrodzona, którą jest maryjność, opierająca się na szczególnej czci oddawanej Matce Jezusa. Bierze ona swój początek z modlitwy, przechodzącej często na płaszczyznę kontemplacji cudownego oblicza w jasnogórskim wizerunku. Poprzez to rodzi się chrześcijańska miłość w Jej czcicielach, która potrafi uświęcać zarówno ich życie, jak i środowisko, w którym żyją (Bareła 1967).

W swoim nauczaniu pasterz częstochowski podkreśla uświęcającą rolę obecności Matki Bożej na Jasnej Górze. Z tą obecnością wiąże się ściśle pobożność maryjna, a jej szczególnym odzwierciedleniem są pielgrzymki do jasnogórskiego sanktuarium. Jest to wielki zaszczyt, jaki spływa na całą diecezję częstochowską, niosąc jednocześnie ze sobą duże zobowiązanie, wyrażające się postawą służby, przybywającym w to święte miejsce pątnikom. Oni przychodzą nie tylko do Maryi, ale również do Jej Syna. Hierarcha widzi tę służbę jako stanie na straży narodowego sanktuarium, którym jest Jasna Góra, wyjaśniając przy tym, że człowiek, który służy i strzeże jest jednocześnie prawdziwym i godnym uznania gospodarzem. Być gospodarzem takiego miejsca to prawdziwy zaszczyt. Służba

Matce Bożej rodzi maryjność, a poprzez to całe miasto Częstochowa staje się „polskim Rzymem”, a przede wszystkim „polską Kaną”. Tak jak Maryja, będąc obecna przy Jezusie w czasie cudu w Kanie, jest pośredniczką pomiędzy ludźmi a Jej Synem, tak Jasna Góra, trwając przy Nim za Jej pośrednictwem, staje się miejscem pomagającym w uświęceniu (Bareła 1975a).

Uświęcającą moc Jasnej Góry i obecność w tym miejscu Maryi, biskup Bareła często porównuje do ewangelicznego wydarzenia z Kany Galilejskiej. W osobie Matki Bożej widzi patronkę w trudnych sytuacjach, towarzyszących człowiekowi na drodze jego powołania. Dlatego Maryję uważa za patronkę spraw ludzkich. Ona potrafi dostrzegać te potrzeby, które nie zawsze są zauważalne przez człowieka. Autor dowodzi tego na przykładzie pierwszego cudu Jezusa (por. J 2, 1–12). Zauważając brak wina na weselu, Maryja dostrzega tym samym brak czegoś, co może zaważyć na osobistym szczęściu człowieka. W hierarchicznym porządku prowadzi to do braku tego, co jest człowiekowi potrzebne do szczęścia wiecznego, a jest nim zbawienie człowieka i osiągnięcie świętości (Bareła 1974a).

W wydarzeniu z Kany Galilejskiej Biskup zauważa wielką wrażliwość Maryi na ludzkie potrzeby. W krótkiej uwadze: „Nie mają już wina” (J 2, 3) widzi zatroskanie Matki Bożej o człowieka i jego pragnienia posiadania tego, co istotne. Ta troska nie dotyczy tylko spraw czysto materialnych, ale chodzi tutaj przede wszystkim o potrzeby duchowe. To one wzbogacają człowieka o łaskę wiary, którą otrzymuje za pośrednictwem Matki Bożej: „(...) i uwierzyli w Niego Jego uczniowie” (J 2, 11). Z jednej strony potrzeby te zajmują wyższy stopień życia duchowego, a z drugiej dotyczą obszarów mieszczących się w codziennych ludzkich dążeniach (Bareła 1974b).

4. Częstochowa miastem maryjnym

Biskup Bareła wyjaśnia, że z kultem Matki Bożej w Częstochowie jest związany kult Bożej Rodzicielki, który zrodził się już dużo wcześniej. Jego zasługą jest wielka cześć, jaką oddawała Maryi diecezja wrocławska, powstała już w XII w. To w niej rodziła się wielka wiara kapłanów, którzy następnie rozpoczęli swoją posługę w diecezji częstochowskiej. W diecezji wrocławskiej dały o sobie znać źródła do twórczych działań i powstania nowej diecezji częstochowskiej (Bareła 1966b).

Pasterz częstochowski uważa, że obecność Matki Bożej na Jasnej Górze wymaga od mieszkańców maryjnego miasta wdzięczności za to, że jest Ona tutaj, a nie

w innym miejscu. Wdzięczność za ten fakt powinna wyrażać się w każdej dogodnej sytuacji manifestacją szczerą wiary w Maryję oraz oddanie się Jej całym sercem. Takie zademonstrowanie wiary ma zawsze prowadzić do wdzięczności wobec Boga, Kościoła i jego pasterzy (Bareła 1972). Przez obecność Maryi w Jej jasnogórskim wizerunku dokonuje się uświęcenie przybywających do częstochowskiego sanktuarium pielgrzymów. Według Biskupa to uświęcenie jest w planach Boga obecne od tysiąca lat, czyli od przyjęcia przez Polskę chrztu. Przez ten cały czas Matka Boża była i jest nadal fundamentem nadziei na lepsze jutro. Po przybyciu na Jasną Górę, każdy zaczyna bardziej optymistycznie patrzeć na przyszłość swoją i swojego narodu (Bareła 1983). Polska w swojej ponad tysiącletniej historii ma wpisane ponad sześćset lat obecności Matki Bożej na Jasnej Górze. Poprzez tę obecność żyje Ona jednocześnie w całym narodzie. On się Jej zawiera i dzięki temu uświęca (Bareła 1982b).

Biskup częstochowski jest zdania że Chrystus potrzebował przy narodzinach nowego, młodego Kościoła w Polsce swojej Matki. Dlatego wybrał sobie to szczególne miejsce, jakim jest Jasna Góra, uważana często za fundament chrześcijaństwa w Polsce. Z tego względu właśnie tutaj powinny się rodzić dwa zobowiązania. Pierwsze do wierności za łaskę chrztu świętego, natomiast drugie do wierności Kościołowi, który Jezus Chrystus powołał do istnienia (Bareła 1965). Na Jasnej Górze, zdaniem hierarchy, w maryjnym klimacie dokonuje się współpraca człowieka z łaską Bożą, dzięki której nie jest on tylko człowiekiem, ale również chrześcijaninem. To w tym miejscu człowiek odkrywa tajemnicę swojego życia chrześcijańskiego, będącego z kolei częścią jego życia nadprzyrodzonego i zdobywa siły, pomagające mu się nieustannie uświęcać. Zaczyna uświadamiać sobie, że przez sakrament chrztu świętego jest przyjęty do społeczności Kościoła, a przez swoją obecność w sanktuarium i głębokie wpatrywanie się w oblicze Matki Bożej kształtuje Kościół. Wyraża się to przez podejmowanie ważnych decyzji w sprawach osobistych oraz takich, które są potrzebne Kościołowi. To w tym miejscu biskupi proszą o światło dla siebie i całego narodu, modlą się i odbywają rekolekcje. Dzięki stałej łączności Jasnej Góry z Kościołem rodzi się odpowiedzialność, nie tylko za Kościół w Polsce, ale również na całym świecie (Bareła mps a).

Biskup Bareła nazywa Częstochowę, będącą stolicą diecezji, „duchowym ośrodkiem religijności polskiej”. Wszystko to za sprawą miejsca, którym jest Jasna Góra. Fakt ten jest niezaprzeczalny nie tylko dla chrześcijan żyjących w naszej ojczyźnie, ale też poza jej granicami. Jasnogórskie sanktuarium znane jest na całym świecie. Zdaniem ordynariusza częstochowskiego, to wielka łaska oraz

wyróżnienie otrzymane od samego Boga. W tym miejscu chrześcijanin uświęca się i za to powinien być Bogu wdzięczny (Bareła 1975b).

Pasterz częstochowski uważa, że patrząc przez pryzmat diecezji można dojść do wniosku, że Bóg pragnąc uświęcenia człowieka dał mu dwa istotne dary. Pierwszym jest Chrystusowy Kościół a drugim Maryja Matka Jezusa. Na obydwie te dary chrześcijanin musi patrzeć oczami wiary, która żyje i cały czas dzięki nim ewoluje. Opisując Kościół Chrystusowy Biskup często odwołuje się do zadań, jakie wynikają dla Kościoła diecezjalnego, który został mu powierzony. Pisząc o darze Matki Jezusa Chrystusa odnosi się w szczególności do sanktuarium na Jasnej Górze, zwracając uwagę na maryjność częstochowskiego Kościoła (Bareła 1967).

Ks. M. Chmielewski zauważa wielką zasługę Soboru Watykańskiego II (por. KK 52–69), którą jest obsadzenie mariologii w eklezjologii. Wyjaśnia, że w nauczaniu posoborowym Maryja staje się w Kościele wzorem postępowania w dążeniu do osiągnięcia świętości i jest tym samym ważnym znakiem życia eklezjalnego. Najwidoczniej przejawia się to na płaszczyźnie praktykowania wiary. Autor, zastanawiając się nad wagą, jaką odgrywa w chrześcijańskim dążeniu do świętości życie na wzór Maryi, nakreśla współczesnemu człowiekowi pytanie dotyczące tego, gdzie tkwi istota samej maryjności, jak również, czy jest ona pewnym stylem życia katolika, czy też wynika z samego faktu przyjęcia wiary. Odwołuje się w swoich rozważaniach do autorytetu oraz nauczania Jana Pawła II, który zwracał uwagę na te zagadnienia w swoich dokumentach (por. RM 6), a także był i jest nadal uważany za wielkiego czciciela Matki Bożej i jednocześnie eksperta w dziedzinie mariologii (Chmielewski 2010: 11–23).

Biskup Bareła, powołując się na nauczanie polskiego Papieża, że człowiek nie może być do końca zrozumiany bez Chrystusa, dodaje, że w przypadku narodu polskiego trzeba jeszcze wskazać rolę Maryi Jasnogórskiej. Z Nią jest związaną nasza przeszłość, teraźniejszość oraz to, co nas czeka w przyszłości. Mieszkańców naszego kraju można bez wątpienia nazywać narodem maryjnym, a Częstochowę maryjnym miastem. W szczególny sposób odnosi się do Matki Bożej Jasnogórskiej, prosząc Ją w modlitwach o wstawiennictwo w wyjednywaniu łask u Boga, aby człowiek mógł osiągnąć świętość (Bareła 1966c). Jej obecność w sanktuarium na Jasnej Górze uważa za prototyp doskonałego zjednoczenia człowieka z Jezusem Chrystusem. Przebywanie Matki Bożej, zdaniem częstochowskiego hierarchy, nie jest w tym miejscu przypadkowe. Bóg, wybierając sobie właśnie to, a nie inne miejsce, liczy na odwzajemnienie ze strony człowieka. Ma ono polegać na służbie zarówno Jemu, jak i Kościołowi. Jest wolą samego Boga, aby człowiek

przybywając na Jasną Górę i wpatrując się w oblicze Maryi, znajdujące się w słynącym łaskami obrazie, uświęcał się, a następnie swoje uświęcenie przenosił na inne osoby oraz środowiska, w którym jest mu dane żyć (Bareła 1967). Zdaniem Biskupa, Jasna Góra jest jednym z niewielu miejsc na świecie, które Matka Boża wybrała dla siebie, aby tam Ją czczono w sposób szczególny. Miejsce to jest odniesieniem do słów Jej Syna, który mówi, że: „Nie może się ukryć miasto położone na górze” (Mt 5, 14). To w tym miejscu jest w szczególny sposób widoczna wiara okazywana przez pielgrzymujących do niego ludzi (Bareła 1969). Tak jak Maryja idzie nawiedzić swoją krewną św. Elżbietę, mając pod sercem Jezusa, tak każdy przybywający do Częstochowy powinien podążać Jej śladem niosąc, po nawiedzeniu tego miejsca, Zbawiciela drugiemu człowiekowi, który przez to stanie się dla niego kimś bardzo bliskim (Bareła 1970).

5. Jasna Góra wszechnicą świętości

Biskup Stefan Bareła jest zdania, że obecność Matki Bożej w jasnogórskim obrazie posiada bardzo ważny aspekt powołaniowy. Dzięki Jej obecności wzrasta świętość w kapłanach, zakonnikach oraz wszystkich, którzy odpowiadają za życie religijne w diecezji. To uświęcenie wyraża się także w życiu pielgrzymkowym tych, którzy przybywają do jasnogórskiego sanktuarium. Maryja jest tą, która wyprasza człowiekowi łaskę powołania. Z tej też racji, podczas swojego przebywania na Jasnej Górze, często zawierzał Matce Bożej młode pokolenie Polaków. Uważał, że z tym zawierzeniem powinno się zawsze łączyć odwzajemnienie. Według hierarchy, ludzie pielgrzymujący na Jasną Górę przybywają w konkretnych celach. Przynosząc swoje prośby i zobowiązania, liczą jednocześnie na ich spełnienie. Wyrażając w tym miejscu swoją cześć do Matki Bożej, powinni być nadal wierni swoim postanowieniom, kiedy już to miejsce opuszczą. Wynika z tego, że obecność Matki Bożej w Jej cudownym obrazie nie jest przypadkowa. Ona została zadana, dlatego zobowiązuje do działania i powinna przynosić konkretne efekty. Autor rozumie przez to dawanie świadectwa, które ma polegać na ciągłym uczeniu się znaczenia, jakie mają dla chrześcijanina trzy cnoty teologalne – wiara, nadzieja i miłość - aby w następnej kolejności podjąć próbę połączenia ich ze sobą w jedno (Bareła 1966f, 1967).

Biskup częstochowski jest przekonany, że obecność Polaków przed cudownym obrazem Pani Jasnogórskiej od wieków umacnia wiarę oraz stanowi o jej

nienaruszalności. Od początku na Jasnej Górze dokonuje się zawierzenie Bogu na wzór Maryi, a dzięki temu dochodzi do trwania i silnego zjednoczenia ze swoim Stwórcą. Ważnym podkreśleniem jest to, że na Jasnej Górze zawsze ukazywała się silna jedność narodu z Kościołem oraz Ojcem Świętym. Dzięki zanoszonym modlitwom i czci oddawanej Matce Bożej wiara nie została zachwiana ani w czasach reformacji, ani w czasach, tzw. zaprogramowanego ateizmu, jak również w okresie najnowszej historii. To dzięki stałości w wierze Polska nie oddaliła się od Boga, nie podzielił się w naszym kraju Kościół, trwający w łączności z Ojcem Świętym oraz innymi biskupami. Co więcej, nie oddalając się od Boga, na Jasnej Górze uczymy się istoty wiary chrześcijańskiej, przekazując to następnym pokoleniom. Wiarę, której świadectwo dają Polacy w częstochowskim sanktuarium obserwuje cały świat. Jej podstawą jest nieustanne dawanie świadectwa przynależności do Boga i Kościoła za pośrednictwem Maryi. Dlatego nie waha się nazwać jasnogórskie sanktuarium „owocem skupienia wiary Polaków”, „kuźnią narodowego zawierzenia” czy w końcu „wszechnicą” (Bareła 1982c: 252, 253).

Hierarcha uważa, że na Jasnej Górze zawsze umacniała się i nadal się umacnia nadzieja. W tym świętym miejscu można przezwyciężyć rozpacz i rezygnację. Chrześcijanin nigdy nie powinien jej tracić, tylko dążyć do wyższych wartości, którymi są: prawda, sprawiedliwość czy wolność. Nadzieja jest, w przekonaniu autora, zaufaniem komuś lub czemuś. W tym przypadku chodzi o zaufanie Matce Bożej. Ta cnota, podobnie jak wiara, ma swoje podwaliny w sześciowiekowej historii Jej obecności na Jasnej Górze. Tutaj zawsze przegrywały postawy rezygnacji, zawodu czy klęski, a nieprzerwanie nad nimi odnosiła zwycięstwo nadzieja. Wspominając wydarzenia związane z potopem szwedzkim, po te z drugiej połowy dwudziestego wieku, jak okres stanu wojennego, można powtarzać za św. Pawłem, że: „(...) nadzieja zawieść nie może (...)” (Rz 5, 5). W tamtych czasach Polacy pokładali zawsze nadzieję na zwycięstwo prawdy, sprawiedliwości i wolności. Jasna Góra uczyła wówczas, i nadal uczy, czym ta nadzieja jest i jak należy ją ciągle pogłębiać. Dlatego pasterz Kościoła częstochowskiego powtarza za Janem Pawłem II, że to miejsce jest „Sanktuarium wielkiej nadziei” (Bareła 1982c: 253).

Ksiądz Biskup naucza, że na Jasnej Górze w ludziach rodzi się chęć do czynów miłości, z jednoczesnym odrzuceniem nienawiści. Nawiedzające to miejsce miliony rzesze pielgrzymów są dowodem na wielki potencjał miłości, jaki w nich się znajduje oraz chęć do jego praktycznego wykorzystania. Sanktuarium jest od wieków źródłem do inspiracji różnego rodzaju programów miłości. Jednym z takich przykładów jest zainicjowana przez Prymasa Tysiąclecia, księdza kardynała

Stefana Wyszyńskiego „Społeczna Krucjata Miłości”. Program polegający na odnowie życia codziennego, poprzez oddziaływanie miłością w każdym miejscu i okolicznościach w celu przemiany świata na lepszy, jest dowodem na to, jak słowa zamieniać w czyny. Przybywający na Jasną Górę pątnik, bez względu na to kim jest, zaczyna rozumieć, czym jest miłość i co to znaczy naprawdę kochać. Odkrywa istotę danego mu przez Boga przykazania miłości wobec samego Stwórcy i bliźniego, a następnie uczy się jak to przykazanie realizować na co dzień. Autor uważa to za niezwykle fenomen chrześcijaństwa i nazywa Jasną Górę „Wszechnicą miłości” (Bareła 1982c: 253).

6. Zakończenie

Biskup częstochowski Stefan Bareła w oparciu o Pismo Święte oraz dokumenty Soboru Watykańskiego II naucza, że wszyscy ludzie powołani są do świętości. Podkreśla jednocześnie rolę uświęcenia, dzięki szczególnemu miejscu na religijnej mapie świata, którym jest Jasna Góra. To sanktuarium jest znane i bliskie każdemu chrześcijaninowi, a przede wszystkim, każdemu Polakowi, żyjącemu zarówno w kraju, jak i poza jego granicami. W tym szczególnym miejscu, poprzez kult Matki Bożej wzmacnia się jego maryjna pobożność. Będąc na Jasnej Górze zaczyna jeszcze mocniej rozumieć na czym polega jego przynależność do Kościoła. Pogłębia swoje życie duchowe, a dzięki temu realizuje wezwanie Stwórcy: „Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty, Pan, Bóg wasz!” (Kpł 19, 2).

Literatura

- Chmielewski M., 2010, *Maryjny wymiar duchowości katolickiej. Wybór czy konieczność?*, „Salvatoris Mater”, 12, 1–2, s. 11–23.
- Jan Paweł II, 2000, Encyklika *Redemptoris Mater* (RM), Pallottinum, Poznań.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, 2003, Pallottinum, Poznań.
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 2002, Pallottinum, Poznań.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen Gentium* (KK), http://ptm.rel.pl/czytelnia/dokumenty/dokumenty-soborowe/sobor-watykanski-ii/113_konstytucjadogmatyczna-o-kosciele-lumen-gentium.html (30.08.2016).

Źródła drukowane ks. bpa Stefana Bareły

- Biskup częstochowski na wejście w wiary Drugie Tysiąclecie i na 40-lecie Maryjnej Diecezji*, 1967, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 41, 6, s. 131–134.
- List pasterski biskupa częstochowskiego na 50-lecie Diecezji*, 1975a, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 49, 7–8, s. 161–166.
- List pasterski Biskupa częstochowskiego z okazji Jubileuszu 600-lecia obecności Matki Bożej na Jasnej Górze*, 1982c, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 56, 11, s. 250–257.
- Milenijne orędzie Biskupa częstochowskiego do duchowieństwa i wiernych Częstochowy*, 1966a, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 40, 5–7, s. 161–162.
- Powitanie Ojca św. na Jasnej Górze przed rozpoczęciem spotkania z młodzieżą*, 1983, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 57, 10, s. 228–229.
- Przemówienie Biskupa częstochowskiego wygłoszone podczas pontyfikalnej Mszy św. w Katedrze Włocławskiej na Uroczystościach Milenijnych*, 1966b, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 40, 12, s. 275–278.
- Słowo Biskupa częstochowskiego do dzieci i młodzieży, rodziców i wychowawców miasta Częstochowy i parafii rejonu Częstochowy*, 1969, „Częstochowskie Wiadomości”, 43, 8–9, s. 179–180.
- Słowo ks. Biskupa ordynariusza do mieszkańców Częstochowy i Diecezji na szlaku Pielgrzymki Warszawskiej*, 1970, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 44, 5–7, s. 237–238.
- Słowo Biskupa częstochowskiego do mieszkańców Częstochowy i okolic*, 1972, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 46, 10–11, s. 266–267.
- Słowo ks. biskupa ordynariusza Stefana Bareły, wygłoszone w czasie Mszy św. w kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze do uczestników Dni Skupienia Jasnogórskiego Ośrodka Powołań*, 1974a, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 48, 12, s. 282–287.
- Słowo ks. biskupa ordynariusza Stefana Bareły, wygłoszone w Katedrze do Pielgrzymki Jubileuszowej Alumnów Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Roku Świątym*, 1974b, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 48, 12, s. 277–281.
- Słowo pasterskie Biskupa częstochowskiego z racji zakończenia roku szkolnego dzieci i młodzieży*, 1982a, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 56, 12, s. 284–285.
- Słowo wprowadzające do Mszy św. jubileuszowej na Jasnej Górze, 26 sierpnia 1982 r.*, 1982b, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 56, 11, s. 257–259.

Teologiczne podstawy Synodu, 1980, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, 8, s. 7–48.

Wielkanocny list pasterski do duchowieństwa i wiernych Diecezji Częstochowskiej w Roku Milenijnym 1966c, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 40, 5–7, s. 158–160.

Zaproszenie Diecezjan na Uroczystości Jubileuszowe, 1975b, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 49, 7–8, s. 159–160.

Źródła niedrukowane (maszynopisy) ks. bp. Stefana Bareły

Jasna Góra a sobór i Kościół powszechny, Radio Vaticana, 24 X 1965, mps a, s. 1–5.
Przemówienie jego ekscelencji księdza biskupa ordynariusza w dniu 15 sierpnia 1966 r., mps b, s. 1–12.

Przemówienie księdza biskupa ordynariusza Stefana Bareły na Jasnej Górze w dniu święceń, 2 VII 1966, mps c, s. 1–7.

Przemówienie księdza biskupa Stefana Bareły na uroczystościach milenijnych w Płocku 13 listopada 1966 r., mps d, s. 1–6.

Andrzej Sękiewicz, mgr lic.

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Sekcja w Częstochowie

